

Tillaga að svari:

Góðan dag.

Um skyldu sveitarfélaga til smölunar á ágangsfé er fjallað í ákvæði 31. og 33. gr. afréttarlaga. Ákvæði 31. gr. á við um ágang búfánaðar úr afrétti í heimahaga en ákvæði 33. gr. á við um ágang búfánaðar úr einu heimalandi yfir í annað. Ákvæði 1. mgr. 33. gr. laganna kveður á um tvennskonar tilvik þar sem ágangsfénaður sækir úr einu heimalandi í annað. Annars vegar er um að ræða ágang sem stafar af búfé sem vanrækt hefur verið að reka á fjall eftir fyrirmælum fjallskilasamþykktar og hins vegar ágang sem stafar af búfé sem heimilt er að hafa í heimahögum. Ákvæði 33. gr. laganna á við um beiðni til smölunar ágangsfjár í sveitarfélaginu, þar sem ekki liggur fyrir skilgreindur afréttur á svæðinu.

Samkvæmt 3. gr. laga um afréttarmálefni fjallskil o.fl. skal í fjallskilasamþykkt kveðið á um ytri mörk fjallskilaumdæmis, skiptingu umdæmis í fjallskiladeildir, réttindi manna og skyldur að því er varðar afnot afrétta og annarra sameiginlegra sumarbeitilanda, fjallskil og smalanir heimalanda vor og haust, svo og um öll önnur atriði er að framkvæmd fjallskila lúta. Fjallskilasamþykktir eru þannig til fyllingar fjallskilalögunum og eru settar til nánari útfærslu á efnisatriðum samkvæmt heimildum í lögunum. Ljóst er að löggjafinn hefur með lagasetningu veitt stjórnnum fjallskilaumdæma rúmt svigrúm til að skipa málum innan umdæmisins eftir því sem þykir best út frá staðháttum og þróun fjallskila og að eftirláta fjallskilasamþykkt að útfæra einstök efnisatriði í þessu sambandi. Þá liggur fyrir að grunnforsenda þess að sveitarfélag beri nokkrar skyldur til smölunar, þá teljist umferð búfjár til ágangs í skilningi laganna. Svo unnt sé að staðreyna að um ágang sé að ræða þurfi að sýna fram á að verulegur fjöldi fjár hafi farið um eignarlönd og jafnframt að sjáanlegt tjón hafi orðið á svæðinu sem fé kann að hafa farið um.

Á 1. fundi landbúnaðarnefndar var tekin til umræðu stefnumörkun sveitarfélagsins vegna mála sem tengjast ágangi búfjár. Í bókun nefndarinnar var talið rétt að vekja athygli á að í 4. másl. 1. mgr. 33. gr. afréttarlaga segir: „Stafi ágangur hins vegar af búfé, sem heimilt er að hafa í heimahögum, ber sveitarstjórn að láta smala ágangsfénaði og reka þangað, sem hann á að vera, á kostnað eiganda, nema annað sé ákveðið í fjallskilasamþykkt.“ Í bókun nefndarinnar var í framhaldinu gengið út frá því að ætlun löggjafa hafi verið að fjallskilasamþykkt geti kveðið á um annan málatilbúnað í þessu sambandi en þær sem ákvæðið gerir ráð fyrir. Þannig benti landbúnaðarnefnd á að í 32. gr. fjallskilasamþykktar fyrir umdæmi sýslumanns Snæfellinga, sem er gildandi samþykkt fyrir sveitarfélagið, segir: „Enginn má í heimildarleysi reka eða sleppa sauðfé eða hrossum í annarra manna lönd. Valdi slíkur fénaður ágangi á afgirt ræktarlönd er eiganda skylt að koma honum í örugga vörslu, þannig að komið sé í veg fyrir frekari ágang eða tjón.“ Ef 1. og 2. másl. eru lesnir saman taldi landbúnaðarnefnd að samkvæmt orðanna hljóðan yrði eiganda eða umráðamanni búfjár einungis skylt að bregðast við þegar fé er í heimildarleysi rekið eða sleppt á annarra manna lönd og það fé valdi ágangi á afgirt ræktarlönd.

Þannig mætti gagnálykta að einungis sé eigenda búfjár skylt að bregðast við þegar slíkum fénaði hafi verið sleppt í heimildarleysi og sá fénaður sé að valda ágangi á afgirt ræktarland. Landbúnaðarnefnd taldi jafnframt að skýra mætti ákvæðið þannig að með afgirtu ræktarlandi sé um að ræða fjárhelda girðingu, sbr. hér fyrir neðan. Hvernig sem umrætt ákvæði er túlkað taldi landbúnaðarnefnd að það væri ljóst að um þarf að vera **afgirt ræktarland**, samkvæmt fjallskilasamþykkt. Í bókun sinni bendir landbúnaðarnefnd þannig á að fjallskilasamþykkt kveði á um smölun ágangsfjár á „afgirt ræktarlönd“ og því megi halda því fram að þar sé átt við að girðingar um land jarða séu skepnuheldar og ef engar girðingar séu af landi jarðar eða þær ekki fjárheldar, sé hugsanlegt að skylda hvíli ekki á sveitarfélaginu til smölunar. Þá er sérstaklega kveðið á um ræktarlönd í fjallskilasamþykkt, en með gagnályktun mætti segja að sveitarfélagið sé einungis skylt að smala ræktarlönd. Þá má einnig vel halda því fram að landeigendum beri að horfa til þess að verja sitt land og koma í veg fyrir meint tjón. **Samkvæmt framangreindu taldi landbúnaðarnefnd að samkvæmt fjallskilasamþykkt verði ekki annað séð en að rannsaka þurfi hvort sauðfé sé innan ræktarlanda og hvort þau ræktarlönd séu afgirt, áður en sveitarfélagið gæti gripið til ráðstafana. Gæti jafnframt verið þörf á að taka út umræddar girðingar til að sannreyna að vörslugildi girðingarinnar teljist vera fullnægjandi, þ.e. að hún sé fjárheld.**

Landbúnaðarnefnd benti jafnframt á að í 32. gr. fjallskilasamþykktarinnar er kveðið á um að eiganda sé skylt að koma fé í örugga vörslu, en „sinni eigandi eða umráðamaður því engu eða aðeins til málamynda skal tjónþoli tilkynna það viðkomandi sveitarstjórn eða eftir atvikum viðkomandi sýslumanni/lögreglu sem fjarlægir fénaðinn á kostnað eiganda.“ Landbúnaðarnefnd benti á í því sambandi að gengið sé út frá því í fjallskilasamþykkt að málið komi ekki inn á borð sveitarstjórnar fyrr en ljóst sé að eigandi sinni því engu eða aðeins til málamynda.

Landbúnaðarnefnd taldi erfitt að túlka það með öðrum hætti en að **landeigandi beri sjálfur að sannreyna hver sé eigandi á umræddu fé á hans landi og hafa upp á eigenda þess með ósk um að slíkum fénaði sé komið í örugga vörslu og að eigandi verði að sinna því í engu eða til málamynda áður en málið sé tilkynnt af hálfu landeiganda til sveitarfélagsins.**

Var framangreind bókun landbúnaðarnefndar staðfest á 13. fundi bæjarráðs í umboði bæjarstjórnar.

Bæjarráð fól á 19. fundi sínum landbúnaðarnefnd eða fulltrúum úr landbúnaðarnefnd umboð til þess að koma fram fyrir hönd sveitarfélagsins í þessum málaflokki og funda með öðrum sveitarfélögum sem aðild eiga að fjallskilasamþykkt til þess að samræma túlkun og afstöðu sveitarfélaganna í þessum málaflokki. Umræður hafa átt sér stað á milli sveitarfélaga, en formleg samræming ekki farið fram.

Þar sem slík samræming hefur ekki farið fram telur sveitarfélagið að horfa verði til leiðbeininga bæjarráðs, sem í umboði bæjarstjórnar staðfesti framangreinda stefnumörkun landbúnaðarnefndar á sínum tíma, þar til annað verður ákveðið.

Bæjarráð samþykkti á 44. fundi sínum tillögu að svari sveitarfélagsins við beiðni um smölun ágangsfjár. Bæjarráðs ítrekaði jafnframt á sama fundi fyrri stefnumörkun sveitarfélagsins um að áður en sveitarfélagið gripi til smölunar ágangsfjár þyrftu að liggja fyrir fullnægjandi upplýsingar um að um væri að ræða ágang á ræktarland í skilningi fjallskilasamþykktar, að viðeigandi ráðstafanir hefðu verið gerðar gagnvart eiganda búfjár og að tilefni væri til að sveitarfélagið gripi til viðeigandi ráðstafana samkvæmt lögum. Yrðu slík gögn ekki lögð fram myndi sveitarfélagið taka ákvörðun á grundvelli fyrirliggjandi upplýsinga.

Verði erindinu svarað og fullnægjandi upplýsingar lagðar fram sem sýna fram á að skilyrði laga, fjallskilasamþykktar og framangreindrar stefnumörkunar sveitarfélagsins séu uppfyllt mun sveitarfélagið gripa til viðeigandi ráðstafana. Við það mat verður m.a. litið til þess hvort um sé að ræða ræktarland, hvort hætta sé á tjóni eða tjón hafi orðið af völdum ágangsfjár, umfangs ágangsins og hversu brýnt sé að bregðast við. Við mat á því hvort fullnægjandi upplýsingar liggi fyrir verður meðal annars litið til þess hvort svör hafi borist við þeim atriðum sem sveitarfélagið hefur óskað eftir upplýsingum um.

Bæjarráð samþykkti jafnframt að senda afgreiðslu þessa til landbúnaðarnefndar til umfjöllunar. Landbúnaðarnefnd yrði heimilt, á grundvelli fyrri umboðs bæjarráðs, að breyta kröfum og verklagsreglum í svari sveitarfélagsins vegna framkvæmdar þess eða samræmingar við önnur sveitarfélög innan fjallskilaumdæmisins. Slíkar breytingar skyldu kynntar bæjarráði og giltu þar til annað yrði ákveðið af bæjarráði eða bæjarstjórn.

Að lokum benti bæjarráð á að umráðamanni lands væri heimilt að ákveða að tiltekið og afmarkað landsvæði væri friðað svæði og væri þá umgangur og beit búfjár þar bönnuð samkvæmt lögum nr. 38/2013 um búfjárhald.

Bæjarstjórn staðfesti afgreiðslu bæjarráðs, á 50. fundi sínum, enda kveða lög nr. 61/1986 um afréttamálefni, fjallskil. ofl. á um skyldur sveitarfélagsins til smölunar ágangsfjár í þessum efnum.

Á grunni framanritaðs óskar sveitarfélagið eftir, áður en afstaða er tekin til erindisins, upplýsingum um:

1. Hvort umrætt sauðfé sé innan eða á ræktarlandi og hvort þau ræktarlönd séu afgirt.
2. Hvort landeigandi hafi sannreynt hver sé eigandi á umræddu fé og hafi óskað eftir því við eiganda að hann kæmi fénaði í örugga vörslu, en ljóst sé að eigandi hafi sinnt því í engu.
3. Hvort tjón hafi orðið á ræktarlandi vegna umferðar búfjár um landið, fjöldi fjár og tímalengd umgangs búfjár um landið.

Beðist er velvirðingar á þeim drætti sem hefur orðið á svari við erindinu.

